

BOEKBESPREKINGEN

DE DUIVEL GROEF EEN PARADIJS

Het verhaal van een Zuid-Limburgs dorpje aan de rand van de afgrond

DORREN, Nanne, 2005. Uitgeverij Lemniscaat, Rotterdam. Paperback, 200 pagina's. ISBN 90 5637 6942. Prijs € 14,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

In het boek 'De duivel groef een paradijs' beschrijft Nanne Dorren, in het dagelijks leven als journalist verbonden aan dagblad De Limburger, de historie van het dorpje 't Rooth en de uitbreidingen van groeve 't Rooth, in de volksmond ook wel bekend als de Nekamigroeve.

Het boek is een eenvoudige paperbackuitgave, maar wat meteen opvalt, is de foto van de onderzijde van een Geelbuikvuurpad op de rug

van het boek. Deze pad heeft dan ook een belangrijke rol in het boek. De zwartwit foto op de voorzijde is sfeervol. Een wat oudere man met pet staat naast zijn fiets ergens in het veld naar te kijken. Waar hij naar kijkt, is onduidelijk, maar verplaatst ons naar de inhoud van het boek, dan zou hij wel eens recht in de mergelgroeve kunnen kijken of staan te mijmeren over de toekomst van zijn land.

Het boek is van een andere orde dan de boeken die normaal in het Natuurhistorisch Maandblad worden besproken. In dit boek staat niet de flora, fauna of natuurhistorie centraal, maar de geschiedenis van de mensen en de gebeurtenissen rondom groeve 't Rooth. Maar omdat de laatste jaren veel aandacht wordt besteed aan de natuur van mergelgroeven, is het ook aardig om eens de andere kant te belichten. Een wereld die voor veel bezoekers en onderzoekers van de groeves waarschijnlijk minder bekend is.

Het boek is opgebouwd uit drie delen, en heeft daarnaast een inleidend hoofdstuk en een nawoord. In het inleidende hoofdstuk beschrijft de auteur hoe ze er toe is gekomen om dit boek te schrijven. In deel 1 worden de acht hoofdrolspelers besproken. Het zijn allemaal mensen, zoals een boer, omwonenden, oud-gedeputeerde etc. (bv. 'de appelboer'), met één uitzondering: de Geelbuikvuurpad. Vreemd genoeg heeft de auteur er niet voor gekozen dit hoofdstuk de titel 'de ecooloog' of 'de bioloog' mee te geven. Het is immers de ecooloog die aan het woord komt en niet de Geelbuikvuurpad.

Deel 2 is het omvangrijkste deel en beschrijft de geschiedenis van de mergelwinning bij 't Rooth. Dit deel is uitgebreid en behoorlijk gedetailleerd. Rondom de feiten zoals protestbijeenkomsten, bezoek van ministers etc., heeft de auteur veel persoonlijke verhalen en ervaringen verwerkt. Hierdoor is het een boeiend en leeswaardig stuk geschiedenis. Opvallend is echter dat nergens uitgebreid wordt uitgelegd waarom de groeve niet mag uitbreiden en het Plateau van Margraten onaangetaast moet blijven. Verder dan 'natuurbehoud', 'bijzonder landschap' en 'afwisseling tussen dalen en plateaus' komt het niet.

In deel 3 'Bespiegelingen' doet de auteur weleens poging om zich te verdiepen in natuurwaarden en natuurbehoud. Na een boeiend hoofdstuk waarin verschillende visies over 'landschap' worden besproken, volgt een hoofdstuk over 'Verborgene valleien'. Deze term, ondertussen bij veel natuurbeschermers bekend, wordt gebruikt als metafoor voor een nieuwe visie voor de afwerking van mergelgroeven met als doel de natuurwaarden te behouden en te verhogen. In de hoofdstukken die volgen, wrekt zich naar mijn mening het gebrek aan kennis bij de auteur van natuur- en landschapsbehoud. Natuurontwikkelingsprojecten in Nederland worden op de korrel genomen en het wordt gebracht alsof dit ten koste is gegaan van het behoud van het cultuurlandschap. De auteur constateert terecht dat de soortenrijkdom in veel cultuurlandschappen als gevolg van overbemesting en verzuring achteruit is gegaan, maar gaat vervolgens niet in op de maatregelen die natuurbeschermingsorganisaties en agrarische natuurverenigingen uitvoeren om natuurlijke cultuurlandschappen te behouden.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat dit boek een goed overzicht geeft van de boeiende historie van 't Rooth, de voorgenomen uitbreiding van de groeve en de betrokkenen en omwonenden. Het deel met de bespiegelingen is van mindere kwaliteit, maar kan door natuurbeschermers als signaal gebruikt worden om nóg duidelijker te communiceren over natuurbescherming.

TIM VAN DEN BROEK

BOEREN VAN TOEN

SIEMES, H., 2005. Tirion Natuur, Baarn. 224 pagina's, uitgevoerd met zwart-wit foto's, gebonden. ISBN 90 5210 585 5. Prijs € 24,95. Verkrijgbaar via de boekhandel.

Wat is er tegenwoordig nog over van het vroegere boerenbedrijf? Die vraag moet je als kijker en lezer wel onherroepelijk stellen als je 'Boeren van toen' in handen krijgt. Waar is de kennis van het boerenbedrijf gebleven als het gaat om de huidige, moderne in de stad wonende mens? Het is een blik terug in de tijd die schoolgaande kinderen van nu haast als uit een andere tijd moet voorkomen. Want wat is er nu nog überhaupt zichtbaar van het boeren van toen? Ik herinner me nog goed dat ik ergens in de zeventiger jaren van de vorige eeuw ineens merkte dat er dingen op het land begonnen te veranderen. Ik merkte bijvoorbeeld dat het zien van stobalen in de oogsttijd op het land niet meer zo vanzelfsprekend was. Ik had de jaren daarvoor geen enkel vermoeden dat verschijnselen als landbouwgewassen en bedrijfsmethoden, die ik tot op dat moment nog volop kon waarnemen, luttele jaren daarna uit beeld zouden verdwijnen. Daarom is het kijken en lezen van dit boek een wandeltocht door een museum. Foto's en tekst zijn evenredig verdeeld over het boek en vormen een aantrekkelijke compositie voor de lezer. Ik zou niet weten wat wegge laten is, als ik naar de veelzijdigheid van de onderwerpen kijk. De hele landbouwgeschiedenis komt langs: het sociale leven van de boeren, hun werktuigen voor landbewerking, de gewassen die verbouwd werden en worden, de verschillen in landbouwbewerking per streek, de tradities van veemarkten, het maken van kaas, etc. Daarbij springen vaak opmerkelijke feiten in het oog.

Bijvoorbeeld dat de ene bedrijfstak achterbleef bij de andere; zoals koeien die in de dertiger jaren van de vorige eeuw al mechanisch gemolken werden, terwijl na de tweede wereldoorlog op het land de aardappelen nog gewoon met de hand werden gerooid!

Het is zeervreugend dat de vrouw van de auteur in de fotoarchieven is gedoken en op die manier een schat aan oude waardevolle foto's boven water heeft weten te halen, waar uitgezonderd onderzoekers van de landbouwgeschiedenis, geen hond meer naar kraaide. Ook Limburg komt langs in foto's, maar ook in tekst. Twee opmerkelijke voorbeelden haal ik hier aan. Bij de bereiding van stroop werden er door de kokers graag bieten toegevoegd, niet alleen vanwege de betere kwaliteit, maar vooral omdat het goedkoper was dan fruit. Stroop bleek vroeger

ook als diergeneesmiddel gebruikt te worden. Zure appels gingen daarvoor in de kookpot en stroop werd tot azijn. In de winter werd dit op de ruggen van de koeien gesmeerd als middel tegen luizen en neten. De paarden kregen het op de poten tegen jeuk. Het hele boek staat vol met zulke feiten en anekdotes. 'Boeren van toen' is een schitterend boek voor iedereen die het rijke boerenleven van weleer weer wil ontdekken.

ROEL STEVERINK

LIKONA JAARBOEK 2004

Het veertiende Jaarboek uitgegeven door de Limburgse Koepel voor Natuurstudie onder verantwoordelijkheid van Jan Stevens, Het Groene Huis, Domein Bokrijk. 124 pagina's. LIKONA, Domein Bokrijk. ISSN 0778-8495. Prijs € 10,- (inclusief verzendkosten).

LIKONA zou men kunnen bestempelen als de zustervereniging van het Natuurhistorisch Genootschap in de Belgische provincie Limburg. Het grote verschil is dat de band met het provinciebestuur veel inni-

ger is dan in Nederland, hetgeen zich onder andere uit in het door een Gedeputeerde van Leefmilieu ingevuld voorzitterschap. De koepel is financieel sterk afhankelijk van de provincie, maar heeft als grote voordeel dat veel meer belangengroepen in de koepel onderdak hebben gevonden. Die breedte en diversiteit komt tot uiting in de publicaties (zoals de jaarboeken) en de grote opkomst bij de jaarlijkse ontmoetingsdag op het Universitair Centrum in Diepenbeek.

Steeds weer weet LIKONA een gevarieerd jaarboek uit te geven met interessante bijdragen van natuurstudies uit de Belgische provincie Limburg. In het jaarboek van 2004 wordt aandacht geschonken aan het Grensmaasproject, het beheer voor orchideeën, bijzondere insecten in de vallei van de Zwarte beek, de verspreiding van boktorren in Limburg, het habitatgebruik van Kroeskarper en Zeelt, de precare situatie van de Knoflookpad, de aantalsontwikkeling van broedvogels in Limburg en de onduidelijke status van de Hazelmuis in het zuiden van de provincie. De artikelen geven een goede indruk van de betrokkenheid van de Belgisch-Limburchse onderzoeker bij de natuurbescherming. Tegelijk klinkt in een aantal artikelen kritiek door op de te geringe interesse van de Belgische politiek voor flora en fauna, speciaal bij het zoeken naar oplossingen om bedreigde diersoorten de nodige bescherming te bieden. In dat kader zou het de voorzitter van LIKONA sieren de in zijn voorwoord aangekondigde initiatieven in het gebiedsgericht beleid, daadwerkelijk inhoud te geven.

Het tweede deel van het jaarboek geeft een commentariseerd overzicht van publicaties die op het gebied van natuuronderzoek in 2004 verschenen zijn. Een overzichtelijke lijst van deze samenvattingen is afgedrukt op de achteromslag. In totaal worden meer dan tachtig publicaties besproken in de vorm van korte of langere inhoudelijke samenvattingen, waardoor men een goed beeld krijgt van het natuuronderzoek dat heeft plaatsgevonden. Het boek sluit af met de jaarverslagen van de diverse werkgroepen. Zoals gebruikelijk is het jaarboek qua vormgeving en druk weer keurig afgewerkt, voorzien van mooi beeldmateriaal en heldere goed leesbare teksten.

Voor wie een beetje over de grens wil kijken en niet wil navelstaren is dit veertiende jaarboek, evenals de vorige edities, die overigens nog steeds verkrijgbaar zijn, een sterk aan te

raden blikverruimer. Dat geldt zeker voor de Limburger en Brabander aan de Nederlandse zijde van de grens, omdat plant en dier zich niet laten tegenhouden door een streep op de kaart en we daarom met onze Belgische natuurvrienden veel gemeenschappelijk hebben.

TON LENDERS

DE EUROPESE FAMILIES VAN MUGGEN EN VLIËN (DIPTERA)

OOSTERBROEK, P., H. DE JONG & L. SIJSTERMANS, 2005. KNNV Uitgeverij, Utrecht. 205 pagina's, 578 zwart-wit tekeningen, gebonden. ISBN 90-5011-213-7. Prijs € 29,95 (€ 26,95 voor leden KNNV/NHGL). Verkrijgbaar via de boekhandel of KNNV Uitgeverij te Utrecht (www.knnvuitgeverij.nl).

In 1981 verscheen van eerstgenoemde auteur een gelijknamige tabel in de reeks Wetenschappelijke Mededelingen, ongeveer 80 pagina's dik. Door het grote aantal wijzigingen in de taxonomie is de huidige gereviseerde uitgave maar liefst ruim 200 pagina's dik. De figuren zijn in het boek beter afgedrukt dan in de eerste uitgave.

Voor de echte tabel, begint het boek met een aantal inleidende hoofdstukken over indeling en terminologie. Deze hoofdstukken zijn uitge-

breid en vergroten het gebruiksgemak van dit boek.

De tabel die volgt na de inleidende hoofdstukken, is overzichtelijker opgesteld dan in de uitgave van 1981. Gebruiksvriendelijk is de combinatie van de tabel met de daarbij behorende figuren, waardoor hinderlijk heen en weer bladeren wordt voorkomen. Een belangrijk winstpunt van het boek is eveneens de bespreking per familie, die na de tabel volgt. In meer dan zestig pagina's wordt van alle families van muggen en vliegen een beschrijving gegeven. De beschrijving per familie behandelt de systematiek, kenmerken en biologie en enige verwijzingen naar relevante literatuur. Ook de aantallen soorten in Nederland en België worden genoemd, evenals verwijzing naar afbeeldingen van typische vertegenwoordigers van de familie en extra figuren. Het boek bevat een uitgebreide en overzichtelijke literatuurlijst.

De tabel bevat veel meer families dan in de eerste versie, maar een pluspunt is ook dat er binnen de tabel rekening wordt gehouden met variatie binnen families. Daardoor komt een familie soms meerdere keren in een tabel voor, waardoor het minder vaak zal voorkomen dat door de variatie binnen een familie, determinatiefouten optreden.

De tabel voor de families van de Europese vliegen en muggen mag compleet worden genoemd. Voor geïnteresseerden in deze groep insecten is dit boek zeer aan te bevelen.

JAN HERMANS

DE NEDERLANDSE KOKERJUF- FERLARVEN

Een determinatietabel met ecologische gegevens

HIGLER, B., 2005. KNNV Uitgeverij, Utrecht. 160 pagina's, met 14 kleurenfoto's en diverse zwart-wit tekeningen. ISBN 90-5011-212-9. Prijs € 29,95 (€ 26,95 voor leden KNNV/NHGL). Verkrijgbaar in de boekhandel of bij KNNV Uitgeverij te Utrecht (www.knnvuitgeverij.nl).

Kokerjuffers, ook wel schietmot-ten genoemd, zijn een interessante groep insecten, waarvan de larven (meestal) in water leven. Aanvankelijk was er in Nederland vooral aandacht voor de imago's, maar langzaam maar verschoof de interesse richting het onderzoek aan de larven. Dit kan men bijvoorbeeld lezen in het hoofdstuk, waarin een

historisch overzicht wordt gegeven over de geschiedenis van het onderzoek aan kokerjuffers in Nederland. Veel kokerjufferlarven maken een kokertje, waar ze hun naam aan danken, maar diverse soorten ook juist niet. In de Nederlandse wateren komen ongeveer 150 soorten voor. De basis van dit boek wordt gevormd door de determinatietabellen. De tabellen zijn gedurende een proces van vele jaren door de auteur samengesteld, uitvoerig in het veld getest, mede op basis van gebruikers bij onder andere de waterschappen. De in dit boek gehanteerde tabel is goed bruikbaar en soms, omwille van de overzichtelijkheid, opgesplitst in deeltabellen en synoptische tabellen om een snelle determinatie mogelijk te maken. Veel zeer duidelijke tekeningen, alle van de hand van de auteur, en een verklarende woordenlijst achter in het boek, maakt het gebruik van de tabellen ook voor niet-ingewijden toegankelijk.

Van grote waarde in deze gids is de uitgebreide beschrijving per soort met een overzicht van de waarnemingen en veldverspreiding en een schat aan ecologische informatie. Ontbreekt specifieke ecologische kennis bij een soort dan kan men terecht bij hoofdstuk 5 (Ecologie), dat een beknopt algemeen overzicht geeft van de relatie tussen het voorkomen van kokerjuffers en abiotische factoren, zoals bijvoorbeeld stroomsnelheid, zuurstofgehalte en trofie- en saprobiegraad. De ecologische kennis over kokerjuffers, nu gebundeld in dit fraaie boek, maakt deze groep insecten zeer geschikt voor de beoordeling van de waterkwaliteit.

Samenvattend kan gesteld worden dat dit boek onmisbaar is voor de waterschappen en degenen die zich bezig houden met de studie of inventarisatie van de aquatische macrofauna.

JAN HERMANS